

**POWIATOWY PROGRAM
DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB
NIEPEŁNOSPRAWNYCH
NA LATA 2018 – 2023**

CIESZYN 2018

Opracowanie:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Cieszynie

Powiatowy Urząd Pracy w Cieszynie

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
ZASOBY INSTYTUCJONALNE	6
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ JAKO PROBLEM SPOŁECZNY	8
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W POWIECIE CIESZYŃSKIM	10
ROZWÓJ REHABILITACJI ZAWODOWEJ I SPOŁECZNEJ	13
CEL PROGRAMU	19
CEL GŁÓWNY: WZMOCNIENIE UCZESTNICTWA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ŻYCIU SPOŁECZNYM.	19
CEL SZCZEGÓŁOWY NR 1 - KSZTAŁTOWANIE POSTAW PROSPOŁECZNYCH SPRZYJAJĄCYCH KREOWANIU ŚRODOWISKA PRZYJAZNEGO OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM	19
CEL SZCZEGÓŁOWY NR 2 - INTEGROWANIE I INICJOWANIE DZIAŁAŃ RÓŻNYCH PODMIOTÓW W ZAKRESIE WZMACNIANIA WSPARCIA I UCZESTNICTWA SPOŁECZNEGO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	19
CEL SZCZEGÓŁOWY NR 3 - LIKWIDACJA BARIER DAJĄCA MOŻLIWOŚĆ RÓWNOPRAWNEGO UCZESTNICTWA OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM W ŻYCIU SPOŁECZNYM	20
CEL SZCZEGÓŁOWY NR 4 - WZMACNIANIE AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	20
CEL SZCZEGÓŁOWY NR 5 - POPRAWA DOSTĘPNOŚCI I WYRÓWNANIE SZANS EDUKACYJNYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	21
MONITOROWANIE	21
PODSUMOWANIE	22
SPIS TABEL	23

WPROWADZENIE

Delegację do opracowania niniejszego programu zawiera art. 35a ust1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016r. poz. 2046 z późn. zm.), który określa, iż do zadań powiatu należy: opracowanie i realizacja, zgodnych z przyjętą powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie: rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudniania oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych.

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, zwany dalej Programem, jest dokumentem określającym i koordynującym działania w zakresie polityki społecznej powiatu, ukierunkowanym na problemy osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej.

Stworzenie spójnego systemu wspierania osób niepełnosprawnych jest niezbędne do osiągnięcia celu głównego, jakim jest zwiększenie możliwości osób niepełnosprawnych, tak aby mogły one w pełni korzystać ze swoich praw i uczestniczyć w życiu społecznym i zawodowym.

Realizacja celu głównego ma dopełnienie również w zapisach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Cieszyńskim.

Program ma charakter otwarty. Z uwagi na zmieniające się warunki, potrzeby i oczekiwania osób niepełnosprawnych, dopuszcza się możliwość wprowadzania zmian w zakresie nowych obszarów działań oraz włączania, na różnych etapach jego realizacji, nowych uczestników. Warunkiem pełnej realizacji Programu jest czynne uczestnictwo jednostek organizacyjnych Powiatu Cieszyńskiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających na rzecz osób niepełnosprawnych oraz samych zainteresowanych, tj. osób niepełnosprawnych.

Program stanowi podstawę do opracowywania i realizacji programów celowych na rzecz osób niepełnosprawnych i pozyskiwania dodatkowych środków finansowych m.in. w ramach programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, środków Unii Europejskiej i innych.

Zgodnie z przyjętymi standardami, określonymi w dokumentach prawnych, osoby niepełnosprawne mają prawo do pełnego uczestnictwa i równych szans w życiu społecznym i zawodowym. Osoby niepełnosprawne posiadają takie same fundamentalne prawa, jakie posiadają wszyscy obywatele i nie mogą być dyskryminowane, prześladowane czy marginalizowane ze względu na swoją dysfunkcję.

Uchwalona przez Sejm 1 sierpnia 1997r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera katalog dziesięciu praw osób niepełnosprawnych w tym:

1. dostęp do dóbr i usług, umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym;
2. dostęp do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych, uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny;
3. dostęp do wszechstronnej rehabilitacji, mającej na celu adaptację społeczną;
4. dostęp do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej;
5. pomoc psychologiczną, pedagogiczną i inną umożliwiającą rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych;
6. pracę na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystanie z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych;
7. zabezpieczenie społeczne uwzględniające konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym;
8. życie w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym: dostęp do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostęp do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej;
9. posiadanie samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz prawa do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych;
10. pełne uczestnictwo w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce, odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Przyjęcie Programu pozwoli na szersze uwzględnianie problemów osób niepełnosprawnych przez jednostki organizacyjne samorządu powiatowego w procesie kreowania właściwej polityki w tym zakresie.

Niniejszy Program jest kontynuacją działań, które podjęto w ramach Powiatowego Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w latach 2013-2017.

Program jest spójny z:

1. Strategią Rozwoju Śląska Cieszyńskiego,
2. Strategią rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Cieszyńskim,
3. Wojewódzkim programem wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu,
4. Krajowym programem działań na rzecz równego traktowania oraz z ustawodawstwem polskim i przyjętymi działaniami rządowymi w tym :
 1. Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej;
 2. Ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych;
 3. Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych;
 4. Kodeksem pracy w zapisach, zabraniających dyskryminacji wobec osób niepełnosprawnych w stosunku pracy;
 5. Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawach Osób Niepełnosprawnych.

ZASOBY INSTYTUCJONALNE

Instytucjonalną gotowość do świadczenia pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom posiadają jednostki pomocy społecznej, prowadzone przez organy administracji rządowej i samorządowej oraz organizacje pozarządowe. Realizują one różnorodne formy wsparcia w ramach pomocy środowiskowej, świadczonej w miejscu zamieszkania oraz pomocy stacjonarnej, świadczonej poza miejscem zamieszkania. Osoby, które między innymi ze względu na niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokojeniu niezbędnych potrzeb życiowych mogą skorzystać ze specjalistycznych usług opiekuńczych. W sytuacjach wymagających świadczenia usług bytowych i opiekuńczych całodobowo osoby niepełnosprawne mogą zostać umieszczone w domu pomocy społecznej lub zakładzie opiekuńczo - leczniczym.

Na poziomie gmin działania w tym zakresie prowadzone są przez właściwe miejscowo ośrodki pomocy społecznej.

Na poziomie powiatu działania na rzecz osób niepełnosprawnych prowadzą: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy oraz Wydział Spraw Obywatelskich, Zdrowia i Zarządzania Kryzysowego Starostwa Powiatowego, Wydział Kultury, Sportu, Turystyki i Informacji jak również funkcjonujące powiatowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, edukacji lub organizacje pozarządowe realizujące zadania zlecone, m. in.:

- Powiatowy Dom Pomocy Społecznej „Pogodna Jesień” w Cieszynie,
- Powiatowy Dom Pomocy Społecznej „ Feniks” w Skoczowie,
- Powiatowy Dom Pomocy Społecznej w Pogórze z Filią „Bursztyn” w Kończycach Małych,
- Dom Pomocy Społecznej „ Betania” w Cieszynie,
- Dom Pomocy Społecznej Konwentu Bonifratrów w Cieszynie,
- Dom Pomocy Społecznej w Strumieniu,
- Dom Pomocy Społecznej w Skoczowie,
- Ewangelicki Dom Opieki ”Emaus” w Dzięgielowie,
- Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Cieszynie,
- Centrum Aktywności TON w Ustroniu,
- Warsztat Terapii Zajęciowej w Drogomyślu,
- Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych w Cieszynie i Skoczowie,

- Ośrodek Rehabilitacyjno- Edukacyjno- Wychowawczy w Cieszynie,
- Ośrodek Edukacyjno- Rehabilitacyjno- Wychowawczy w Ustroniu,
- Zespół Placówek Szkolno - Wychowawczo- Rewalidacyjnych w Cieszynie.

Ponadto działania o charakterze inicjatywnym oraz konsultacyjno-opiniodawczym podejmowane są przez Powiatową Społeczną Radę do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Posiedzenia Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych odbywają się raz na kwartał lub według potrzeb.

Do zadań Rady należy:

- a) inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych,
- b) opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
- c) ocena realizacji powiatowych programów na rzecz osób niepełnosprawnych,
- d) opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Powiatu pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych,
- e) na wniosek Starosty, uczestnictwo w spotkaniach dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ JAKO PROBLEM SPOŁECZNY

Według Światowego Raportu o Niepełnosprawności, opracowanego przez WHO i Bank Światowy, na świecie żyje ponad miliard ludzi niepełnosprawnych, w tym 110–190 mln boryka się ze znacznymi trudnościami w funkcjonowaniu. Liczba osób niepełnosprawnych systematycznie rośnie. Zmiana ta jest spowodowana wydłużeniem trwania życia, częstym występowaniem chorób przewlekłych (choroby serca, cukrzyca, nowotwory, itp.), a także urazów (wypadki drogowe, klęski żywiołowe, itp.).

Osoby niepełnosprawne stanowią 14,3% całej ludzkości. W samej Unii Europejskiej żyje ok. 45 mln niepełnosprawnych osób. Szacuje się, iż ok. 45-65% tej grupy stanowią osoby w wieku produkcyjnym (15-65 lat), w większości nie aktywni zawodowo.

Ostatnie pełne dane dotyczące liczby osób niepełnosprawnych w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego 2011. Na potrzeby Spisu zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na dwie podstawowe grupy:

– **osoby niepełnosprawne prawnie** tj. takie, które posiadały, aktualne orzeczenia wydane przez organ do tego uprawniony;

– **osoby niepełnosprawne biologicznie**, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważanie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych stosowanie do swojego wieku.

Według jego wyników liczba osób niepełnosprawnych w 2011 r. wyniosła 4,7 mln. (12,2% ogółu ludności), w tym 3,1 mln osób posiadało prawne potwierdzenie niepełnosprawności. Wśród ogółu osób niepełnosprawnych znajduje się 53,9% kobiet oraz 46,1% mężczyzn.

Omawiając zagadnienie niepełnosprawności należy przede wszystkim zdefiniować to pojęcie. Nie jest to jednak łatwe, ponieważ niepełnosprawność jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym, gdzie obok wymiaru zdrowotnego należy uwzględnić kontekst społeczny i psychologiczny zjawiska. W ubiegłym stuleciu niepełnosprawność postrzegano jako problem jednostkowy osoby wymagającej diagnostyki, leczenia i rehabilitacji, mających na celu poprawę jej zdrowia i stanu funkcjonalnego. W ocenie niepełnosprawności nie brano pod uwagę aspektów psychospołecznych i problemów życiowych tych osób.

W 1994 r. w czasie Europejskiego Forum Niepełnosprawności w Parlamencie Europejskim przyjęto nową definicję osoby niepełnosprawnej, a mianowicie: *„Osobą niepełnosprawną (ON) jest jednostka w pełni swych praw, znajdująca się w sytuacji upośledzającej ją na skutek barier środowiskowych, ekonomicznych i społecznych, których z powodu występujących u niej uszkodzeń nie może przezwyciężyć w taki sposób jak inni ludzie”*.

Bardzo ważnym aktem prawnym związanym z niepełnosprawnością jest Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, ratyfikowana przez Polskę w 2012 r. Jej celem jest

„popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności”. Zgodnie z Konwencją do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może w oddziaływaniu z różnymi barierami utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.

Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) za osobę niepełnosprawną uznaje się osobę wymagającą pomocy, która nie jest w stanie sama zaspokoić własnych potrzeb.

W Polsce pojęcie niepełnosprawności po raz pierwszy zawarto w uchwale Sejmu w roku 1982 r. w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych. Natomiast obecnie obowiązująca definicja jest zawarta w ustawie, z dnia 27 sierpnia 1997r., o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych i określa niepełnosprawność jako stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudniający, ograniczający bądź uniemożliwiający wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ograniczający zdolność do wykonywania pracy zarobkowej.

Osoby niepełnosprawne to grupa wewnątrznie bardzo zróżnicowana pod wieloma względami, m.in.: stopnia i rodzaju niepełnosprawności, wykształcenia, wieku, miejsca zamieszkania, cech demograficznych i społecznych oraz sytuacji na rynku pracy. Takie zróżnicowanie rodzi konieczność indywidualizacji form pomocy. Często osoby niepełnosprawne posiadają niższe wykształcenie oraz przejawiają małą aktywność zawodową, co kieruje je w stronę ubóstwa i może prowadzić do wykluczenia społecznego.

Prowadzenie działań skierowanych do osób niepełnosprawnych wpływa na zwiększenie ich aktywności. Działania te, zarówno z zakresu rehabilitacji społecznej jak i zawodowej oraz zmian mentalnych i postrzegania samych siebie, zdecydowanie wpływają na polepszenie ich funkcjonowania w społeczeństwie.

Osoby niepełnosprawne, jak też ich rodziny, stanowią część lokalnej społeczności, wymagają zatem tworzenia odpowiednich warunków do aktywnego życia. Uczestniczenie osób niepełnosprawnych w życiu społecznym zależy zarówno od nich samych, jak i od społeczeństwa, tworzącego warunki, w których te osoby znajdują swoje miejsce.

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W POWIECIE CIESZYŃSKIM

Podstawą do ubiegania się lub otrzymania świadczeń z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej lub w ramach systemu zabezpieczenia społecznego osób niepełnosprawnych jest posiadanie odpowiedniego orzeczenia o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy.

W Powiecie Cieszyńskim jak i w całym kraju liczba osób niepełnosprawnych jest trudna do ustalenia z uwagi na brak jednolitego systemu orzecznictwa.

Obecnie obowiązują dwa rodzaje orzecznictwa, regulowane odrębnymi ustawami i prowadzone przez różne instytucje: orzecznictwo do celów rentowych (prowadzone przez lekarza orzecznika ZUS) oraz orzecznictwo do celów pozarentowych (prowadzone przez zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności). Orzecznictwo rentowe prowadzą także, oprócz ZUS, inne instytucje orzecznicze: KRUS oraz komisje lekarskie MON i MSWiA.

W strukturze Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Cieszynie funkcjonuje Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, który wydaje orzeczenia zawierające wskazania dotyczące m.in. odpowiedniego zatrudnienia, szkolenia, w tym specjalistycznego, zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej, uczestnictwa w terapii zajęciowej, korzystania ze świadczeń pomocy społecznej oraz usług socjalnych i opiekuńczych.

Poniższe tabele obrazują dane dotyczące celów składania wniosków o wydanie orzeczenia w latach 2015-2016:

Cel złożenia wniosku w latach 2015-2016 - osoby po 16 roku życia		
Cel:	Rok 2015	Rok 2016
Odpowiednie zatrudnienie	701	632
Szkolenie	5	3
Uczestnictwa w WTZ	23	21
Konieczność zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	271	222
Korzystanie z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji	316	306
Zasiłek stały	0	0
Zasiłek pielęgnacyjny	490	485
Korzystanie z karty parkingowej	819	308
Inne	301	291
RAZEM	2926	2268

Tabela 1 Cel złożenia wniosku w latach 2015-2016 - osoby po 16 roku życia

Cel złożenia wniosku w latach 2015-2016 - osoby przed 16 rokiem życia		
Cel:	Rok 2015	Rok 2016
Zasiłek pielęgnacyjny	349	318

Zasiłek stały	33	47
Inne	31	13
RAZEM	413	378

Tabela 2 Cel złożenia wniosku w latach 2015-2016 - osoby przed 16 rokiem życia

Liczba wydanych orzeczeń w latach 2015-2016 z podziałem na stopień niepełnosprawności po 16 roku życia.

Liczba wydanych orzeczeń według stopni niepełnosprawności w latach 2015-2016 po 16 roku życia		
Stopień niepełnosprawności:	Rok 2015	Rok 2016
Znaczny	788	667
Umiarkowany	1464	986
Lekki	544	560
RAZEM	2796	2213
Odmowa	116	93
Brak stopnia	62	65
WSZYSTKICH RAZEM	2974	2371

Tabela 3 Liczba wydanych orzeczeń według stopni niepełnosprawności w latach 2015-2016 po 16 roku życia

Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności z podziałem na przyczyny niepełnosprawności.

Liczba wydanych orzeczeń według przyczyny niepełnosprawności w latach 2015-2016		
Przyczyna niepełnosprawności:	Rok 2015	Rok 2016
01-U – upośledzenie umysłowe	37	31
02-P – choroby psychiczne	216	237
03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	125	105
04-O – choroby narządu wzroku	40	30
05-R – upośledzenie narządu ruchu	894	581
06-E - epilepsja	41	25
07-S – choroby układu oddechowego i krążenia	543	436
08-T – choroby układu pokarmowego	106	91
09-M - choroby układu moczowo - płciowego	92	69
10-N – choroby neurologiczne	392	344
11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	298	251
12-C – całościowe zaburzenia rozwoju	12	13
RAZEM	2796	2213

Tabela 4 Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności według przyczyny niepełnosprawności w latach 2015-2016

Liczba wydanych orzeczeń z podziałem na wiek u osób do 16 roku życia.

Liczba wydanych orzeczeń w latach 2015-2016 do 16 roku życia z podziałem na wiek		
Wiek (w latach):	Rok 2015	Rok 2016
0-3	91	88
4-7	104	104
8-16	138	149
RAZEM	333	341

Tabela 5 Liczba wydanych orzeczeń w latach 2015-2016 do 16 r. ż. podziałem na wiek

ROZWÓJ REHABILITACJI ZAWODOWEJ i SPOŁECZNEJ

Rehabilitacja, według Światowej Organizacji Zdrowia, to kompleksowe i skoordynowane stosowanie środków medycznych, socjalnych i zawodowych w celu przywrócenie pełnej lub możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej i psychicznej, zdolności zarobkowania oraz barania czynnego udziału w życiu publicznym. Na kompleksową rehabilitację składa się rehabilitacja: lecznicza, społeczna i zawodowa.

W okresie transformacji ustrojowej w Polsce rozdzielono rehabilitację leczniczą, która pozostała w gestii Ministerstwa Zdrowia, od rehabilitacji społecznej i zawodowej. Dopiero w 1991 r. powstała pierwsza ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Obecnie w Polsce rehabilitacja lecznicza jest realizowana przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ), Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS).

NFZ finansuje rehabilitację leczniczą zgodnie z ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Obejmuje ona rehabilitację leczniczą, programy zdrowotne i lecznictwo uzdrowiskowe.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych finansuje rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej osób zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy, rokujących powrót do niej. Rehabilitacja w ramach prewencji rentowej ZUS obejmuje osoby ze schorzeniami układu krążenia, narządu ruchu, układu oddechowego, schorzeniami onkologicznymi i psychosomatycznymi oraz schorzeniami z zakresu foniatrii.

Podobnie KRUS prowadzi rehabilitację leczniczą dla osób zagrożonych niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym oraz okresowo niezdolnych do pracy w celu minimalizacji tej niezdolności.

Rehabilitację społeczną i zawodową finansuje głównie Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Rehabilitacja społeczna (w myśl ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych) ma na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym. Natomiast celem rehabilitacji zawodowej jest ułatwienie osobom niepełnosprawnym uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia oraz awansu zawodowego, głównie przez odpowiednie poradnictwo i szkolenia zawodowe oraz pośrednictwo pracy.

Od 1996 r. ZUS prowadzi działania w zakresie rehabilitacji zawodowej poprzez wprowadzenie nowego świadczenia – renty szkoleniowej. Od 2005 r. również w KRUS-ie istnieje możliwość przyznania rolnikom renty szkoleniowej. Ma ona na celu umożliwienie przekwalifikowania zawodowego osobom ubezpieczonym, które utraciły zdolność do pracy zarobkowej w wyuczonym zawodzie.

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.

Działania z zakresu rehabilitacji zawodowej prowadzi Powiatowy Urząd Pracy w Cieszynie.

Do realizacji tych celów niezbędne jest:

1. dokonanie oceny zdolności do pracy poprzez przeprowadzenie badań lekarskich i psychologicznych, umożliwiających określenie sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej do wykonywania zawodu oraz ocenę możliwości zwiększenia tej sprawności oraz ustalenia kwalifikacji, doświadczeń zawodowych, uzdolnień i zainteresowań;
2. prowadzenie poradnictwa zawodowego uwzględniającego ocenę zdolności do pracy oraz umożliwiającego wybór odpowiedniego zawodu i szkolenia;
3. przygotowanie zawodowe z uwzględnieniem perspektyw zatrudnienia;
4. dobór odpowiedniego miejsca pracy i jego wyposażenie;
5. określenie środków technicznych umożliwiających wykonywanie pracy.

W organizowaniu dla osób niepełnosprawnych różnych form pracy zawodowej należy kierować się zasadami rehabilitacji zawodowej:

1. Wykonywanie pracy zawodowej przez osobę niepełnosprawną uwarunkowane jest możliwością wykonywania różnych czynności, stopniem indywidualnej sprawności, specjalnych zdolności i umiejętności, cech osobowości. Należy pamiętać, że żadna praca nie wymaga od człowieka, który ma ją wykonywać pełnej sprawności. Istnieją prace o różnej skali wymagań. Jedne wymagają wysokiej sprawności fizycznej lub manualnej, inne intelektualnej lub specjalnej zdolności i umiejętności, a nawet określonych cech osobowości. Osoby niepełnosprawne na skutek uszkodzenia organizmu nie tracą wszystkich możliwości, zachowując umiejętności wykonywania. Wyjątki stanowią osoby niepełnosprawne całkowicie niezdolne do pracy i na skutek poważnego uszkodzenia i znacznego obniżenia sprawności organizmu.

2. Osoby niepełnosprawne mają możliwość uruchomienia pewnych mechanizmów kompensacyjnych. Kompensacja polega na zastąpieniu uszkodzonych lub zaburzonych sprawności organizmu przez inne czynności. U podstaw kompensacji leży fakt, że organizm ludzki charakteryzuje się pewną dynamiką i zdolnością adaptacji do zaistniałych zmian. Dysponuje on także rezerwami, które mogą być uruchomione i wykorzystywane w razie potrzeby.

3. Istnieją możliwości adaptacji stanowiska i miejsca pracy stosownie do potrzeb pracownika niepełnosprawnego. Adaptacja stanowiska i miejsca pracy obejmuje:

- fizyczną adaptację stanowiska i miejsca pracy, dokonanie zmian lub modyfikacji polegających na zastosowaniu dodatkowych elementów, dodatkowego oprzyrządowania, zlikwidowania barier architektonicznych;
- wyposażenie pracownika niepełnosprawnego w odpowiedni, dostosowany do rodzaju niepełnosprawności sprzęt rehabilitacyjny, umożliwiający wykonywanie czynności i zadań zawodowych.

Rehabilitacja zawodowa przebiega wieloetapowo, rozpoczyna się oceną zdolności do pracy i poradą doradcy zawodowego, a następnie polega na przygotowaniu do pracy, utrzymaniu tej osoby w miejscu pracy i uzyskaniu przez nią ewentualnego awansu zawodowego

Obecnie występuje tendencja do zatrudniania osób niepełnosprawnych razem z pełnosprawnymi w zwykłych warunkach pracy. Uznaje się, że niepełnosprawni poszukujący zatrudnienia powinni uczestniczyć w normalnych, otwartych formach zatrudnienia zgodnie z rozsądnymi oczekiwaniami i celami osobistymi. Jest to konsekwentne dążenie do realizacji zasady integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Sukces tych działań zależy jednak w dużym stopniu od rynku pracy. Przy obecnym poziomie bezrobocia osób niepełnosprawnych i rozwoju małych firm, które niechętnie zatrudniają niepełnosprawnych z powodu wciąż jeszcze występującego w społeczeństwie przekonania, że są oni z reguły niezdolni do pracy, a jeśli już pracują, to ich praca ma niższą wartość. Niepełnosprawny ma duże trudności ze znalezieniem pracy.

Z reguły otwarty rynek pracy umożliwia uzyskiwanie wyższych zarobków niż praca chroniona, pozwala na pracę w bardziej zróżnicowanej grupie zawodów i daje większe szanse awansu. Wymaga jednak konkurencji osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi. Potencjalny pracownik musi być atrakcyjny dla pracodawcy, oferować jak największe umiejętności, kwalifikacje i wydajność, a tym wymaganiom niepełnosprawny nie zawsze może sprostać.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych uzależnione jest od stopnia niepełnosprawności, chęci i motywacji, wykształcenia i możliwości uzyskania zatrudnienia stosownie do wskazań i przeciwwskazań zdrowotnych.

Bezczynność zawodowa wpływa negatywnie na stan zdrowia osób niepełnosprawnych, sprzyjając powstawaniu nowych schorzeń i nasilaniu się istniejącej niepełnosprawności. Mając to na uwadze, należy uznać rehabilitację osoby niepełnosprawnej za proces ciągły, mający na celu poprawę i regenerację jej możliwości zgodnie z założeniem, że nie ma trwałych barier i stałych zdolności.

Rehabilitacją zawodową osób niepełnosprawnych w powiecie cieszyńskim zajmuje się Powiatowy Urząd Pracy w Cieszynie. Osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy, stanowią niewielki odsetek spośród całości

zarejestrowanych osób bezrobotnych. w roku 2015r. ogólna liczba zgłoszonych stanowisk pracy wyniosła 4849 z tego 220 było przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych - 4,35%, natomiast w roku 2016 ogólna liczba zgłoszonych stanowisk pracy wyniosła 4524 z czego 179 – 3,96 % było przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych. Jednakże, pomimo stosunkowo „niewielkiej” skali problemu w odniesieniu do ogółu osób zarejestrowanych w urzędzie pracy, osoby niepełnosprawne niejednokrotnie napotykają trudności w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia, odpowiadającego zarówno posiadanym kwalifikacjom bądź umiejętnościom zawodowym, jak również ograniczeniom zdrowotnym, wynikającym z ich niepełnosprawności. Częściowo sytuacja ta ma związek z niewiedzą i obawami pracodawców w odniesieniu do zatrudniania osób niepełnosprawnych. Jednakże świadomość pracodawców w tym zakresie wzrasta z roku na rok, co obrazuje zwiększająca się ilość ofert pracy, przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych, wpływających do urzędu.

Liczba zgłoszonych stanowisk pracy:			
Rok:	Liczba stanowisk pracy ogółem:	Liczba stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych:	Ujęcie procentowe (%):
2015	4849	220	4,53%
2016	4524	179	3,96%

Tabela 6 Liczba zgłoszonych stanowisk pracy

Osoby, posiadające status osoby niepełnosprawnej najczęściej zatrudniane są w zakładach pracy chronionej oraz na stanowiskach tworzonych lub współfinansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, jak również przez pracodawców, zatrudniających co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, którzy są obowiązani do miesięcznych wpłat na PFRON, chyba że osiągną wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wysokości 6%. Nie bez znaczenia dla pracodawców jest również możliwość uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń zatrudnionych pracowników niepełnosprawnych, udzielanego przez PFRON.

Osoby z orzecznym stopniem niepełnosprawności zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Cieszynie są objęte kompleksową pomocą w zakresie wyodrębnionego pośrednictwa pracy dla osób niepełnosprawnych. Stanowiska do obsługi osób niepełnosprawnych, na których zatrudnione są 2 osoby w pełnym wymiarze czasu pracy, znajdują się w oddzielnym pomieszczeniu na parterze budynku i umożliwiają załatwienie wszystkich spraw, dotyczących poszukiwania pracy w jednym miejscu. Pośrednicy pracy oraz doradcy klienta, będący do dyspozycji osób niepełnosprawnych, realizują również zadania finansowe ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z zakresu rehabilitacji zawodowej. Osoby niepełnosprawne są informowane m.in. o różnych formach zatrudnienia (w tym samozatrudnienia), o możliwości odbycia stażu czy też

szkolenia. Również pracodawcy, zainteresowani uzyskaniem pomocy w zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, mogą otrzymać kompleksową informację w tym zakresie.

Liczba osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Cieszynie.							
Rok:	Zarejestrowane osoby niepełnosprawne ogółem	W tym osoby bezrobotne niepełnosprawne	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych ogółem	% ilości bezrobotnych	Stopień niepełnosprawności:		
					lekki	umiarkowany	znaczny
2015	488	413	5048	9,7%	328	142	18
2016	425	371	4297	8,6%	300	114	11

Tabela 7 Liczba osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Cieszynie.

Liczba przyznanych dofinansowań na poszczególne zadania realizowane w ramach rehabilitacji zawodowej przez PUP w Cieszynie.		
Zadania:	Rok 2015	Rok 2016
Finansowanie wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy określone w ustawie o promocji w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu	6	3
Kwota przyznanych dofinansowań	42 244,25	18 757,06
Przyznanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej	3	2
Kwota przyznanych dofinansowań	90 000	53 792,95
Dokonywanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej	4	4
Kwota przyznanych dofinansowań	118 980	90 000
Finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych	0	0
Kwota przyznanych dofinansowań	0	0

Tabela 8 Liczba przyznanych dofinansowań na poszczególne zadania realizowane w ramach rehabilitacji zawodowej przez PUP w Cieszynie.

Działania z zakresu rehabilitacji społecznej realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Cieszynie.

Jednym z podstawowych warunków do spełnienia procesu rehabilitacji społecznej jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym korzystanie ze wszystkich dóbr kulturowych, społecznych i zawodowych. Likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych, i transportowych jest tego przykładem. Należy zauważyć, że w obecnej fazie działania w zakresie likwidacji barier architektonicznych i urbanistycznych nie polega tylko na konstruowaniu wejść, budowie wind dla osób niepełnosprawnych. Właściwie rozumiana integracja osób sprawnych i niepełnosprawnych polega na takim konstruowaniu form

architektonicznych i urbanistycznych by były one na równi dostępne zarówno dla sprawnych jak i niepełnosprawnych.

Do podstawowych form rehabilitacji społecznej zalicza się uczestnictwo osób niepełnosprawnych w warsztatach terapii zajęciowej czy turnusach rehabilitacyjnych.

Liczba przyznanych dofinansowań na poszczególne zadania realizowane w ramach rehabilitacji społecznej przez PCPR w Cieszynie.		
Zadania:	Rok 2015	Rok 2016
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	0	265
Kwota przyznanych dofinansowań	0	393 911
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	955	855
Kwota przyznanych dofinansowań	739 886	608 106
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	92	43
Kwota przyznanych dofinansowań	557 235	277 432
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	8	8
Kwota przyznanych dofinansowań	30 630	39 742
Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania Warsztatów Terapii Zajęciowej	1 WTZ dla 70 uczestników	1 WTZ dla 70 uczestników
Kwota przyznanych dofinansowań	1 077 720	1 077 720

Tabela 9 Liczba przyznanych dofinansowań na poszczególne zadania realizowane w ramach rehabilitacji społecznej przez PCPR w Cieszynie

Reasumując, rehabilitacja osób niepełnosprawnych jest złożonym, wieloetapowym i wielowymiarowym procesem zmierzającym do maksymalnego usprawniania osób dotkniętych niepełnosprawnością. Usprawnienie to odbywa się na drodze wielu profesjonalnych działań o charakterze leczniczym, psychologicznym, pedagogicznym, społecznym i zawodowym przy istotnym współdziałaniu samych osób niepełnosprawnych. Ostatecznym celem rehabilitacji jest osiągnięcie najwyższego, możliwego poziomu samodzielności i niezależności osoby niepełnosprawnej, przejście z pozycji biorcy na pozycję dawcy, osoby produktywnej i tworzącej społeczne wartości, a więc pełna integracja ze społeczeństwem, znajdująca wyraz w pełnym uczestnictwie w życiu społecznym.

CEL PROGRAMU

Głównym celem Programu jest wzmocnienie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w lokalnym życiu społecznym poprzez wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu.

Cel główny: Wzmocnienie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.

Cele szczegółowe:

1. Kształtowanie postaw prospołecznych sprzyjających kreowaniu środowiska przyjaznego osobom niepełnosprawnym.
2. Integrowanie i inicjowanie działań różnych podmiotów w zakresie wzmocnienia wsparcia i uczestnictwa społecznego osób niepełnosprawnych.
3. Likwidacja barier dająca możliwość równoprawnego uczestnictwa osobom niepełnosprawnym w życiu społecznym.
4. Wzmocnianie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.
5. Poprawa dostępności i wyrównanie szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych.

Cel szczegółowy nr 1 - Kształtowanie postaw prospołecznych sprzyjających kreowaniu środowiska przyjaznego osobom niepełnosprawnym

ZADANIA:

1. Inicjowanie działań informacyjno-edukacyjnych kampanii mających na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie problematyki niepełnosprawności.
2. Prezentacja osiągnięć artystycznych, sportowych, naukowych, zawodowych osób niepełnosprawnych.
3. Promowanie organizowanych imprez integracyjnych.
4. Prowadzenie poradnictwa, doradztwa na temat potrzeb i problemów osób niepełnosprawnych.
5. Współpraca domów pomocy społecznej ze środowiskiem lokalnym.
6. Wspieranie wolontariatu i realizowania praktyk w instytucjach pomocy i integracji społecznej.

Cel szczegółowy nr 2 - Integrowanie i inicjowanie działań różnych podmiotów w zakresie wzmocnienia wsparcia i uczestnictwa społecznego osób niepełnosprawnych

ZADANIA:

1. Udostępnianie materiałów informacyjnych dotyczących ofert pomocy dla osób niepełnosprawnych.

2. Podnoszenie jakości usług skierowanych do osób niepełnosprawnych.
3. Podnoszenie kwalifikacji pracowników w zakresie obsługi osób niepełnosprawnych.
4. Konsultowanie z Powiatową Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych działań dotyczących pomocy dla osób niepełnosprawnych.
5. Wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych.
6. Wspieranie organizacji imprez sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych turystycznych dla osób niepełnosprawnych.
7. Współpraca oraz dążenie do lepszej wymiany informacji międzyinstytucjonalnej w zakresie działań na poziomie gminy i powiatu dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych.
8. Wspieranie i promowanie działań na rzecz rozwoju wczesnej rehabilitacji, jej kompleksowości i ciągłości.

Cel szczegółowy nr 3 - Likwidacja barier dająca możliwość równoprawnego uczestnictwa osobom niepełnosprawnym w życiu społecznym

ZADANIA:

1. Inicjowanie działań zmierzających do usuwania przeszkód utrudniających uczestnictwo w życiu społecznym osób niepełnosprawnych.
2. Podejmowanie działań zwiększających dostęp do technologii informatycznej.
3. Systematyczne usuwanie barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej (m.in.: urzędach, placówkach edukacyjnych, placówkach służby zdrowia) oraz w budynkach i mieszkaniach indywidualnych osób niepełnosprawnych.
4. Likwidacja barier transportowych m.in.: poprzez zakup środków transportu dostosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych dla jednostek organizacyjnych powiatu, gmin, organizacji pozarządowych.
5. Rozwój i modernizacja komunikacji publicznej.
6. Realizacja zadań i programów dofinansowywanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Cel szczegółowy nr 4 - Wzmacnianie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych

ZADANIA:

1. Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.
2. Informowanie pracodawców o prawnych możliwościach zatrudnienia osób niepełnosprawnych.
3. Wzmocnienie usług pośrednictwa pracy.
4. Wspieranie i promowanie samozatrudnienia osób niepełnosprawnych.

5. Wspieranie udziału osób niepełnosprawnych w stażach, szkoleniach, kursach zawodowych, pracach interwencyjnych.
6. Wspieranie tworzenia miejsc pracy przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.
7. Stworzenie możliwości osobom niepełnosprawnym do podnoszenia swoich kwalifikacji poprzez udział w projektach i programach.
8. Wspieranie przedsięwzięć mających na celu podnoszenie kwalifikacji osób niepełnosprawnych.
9. Wsparcie w utrzymaniu aktywności zawodowej przez zapewnienie opieki dla osoby niepełnosprawnej nad osobą zależną.
10. Diagnoza możliwości i potrzeb w zakresie zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz skali bezrobocia wśród niepełnosprawnych.
11. Zapobieganie i zmniejszenie zjawiska dyskryminacji na rynku pracy z uwagi na ograniczenia zdrowotne i stopień niepełnosprawności.

Cel szczegółowy nr 5 - Poprawa dostępności i wyrównanie szans edukacyjnych osób niepełnosprawnych

ZADANIA:

1. Dostosowanie szkół działających na terenie powiatu do indywidualnych potrzeb uczniów niepełnosprawnych.
2. Pomoc materialna dla osób niepełnosprawnych podnoszących swoje wykształcenie na poziomie wyższym.
3. Wyrównanie szans w dostępie do edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadpodstawowym (ponadgimnazjalnym) i wyższym o charakterze integracyjnym dla niepełnosprawnych dzieci, młodzieży i dorosłych.
4. Wspieranie kształcenia ustawicznego dorosłych osób niepełnosprawnych.
5. Wspieranie innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych na rzecz osób niepełnosprawnych.

MONITOROWANIE

Realizacja Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2018-2023 monitorowana będzie:

- w zakresie rehabilitacji społecznej – w rocznych sprawozdaniach Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie,
- w zakresie rehabilitacji zawodowej – w sprawozdaniach Powiatowego Urzędu Pracy.

PODSUMOWANIE

Opracowanie Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2018-2023 stanowi kolejny dokument strategiczny, który wskazuje konkretne działania, mające na celu poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych z terenu Powiatu Cieszyńskiego.

Realizacja programu, w swych założeniach, ma doprowadzić do rozbudzenia świadomości osób niepełnosprawnych o możliwościach wykorzystania swojego potencjału w celach zawodowych, oraz pracodawców o korzyściach, wynikających z zatrudniania osób niepełnosprawnych. Docelowo, poprzez zwiększenie aktywności zawodowej, Program powinien przyczynić się do zanikania stereotypów na temat osób niepełnosprawnych oraz likwidowania barier przy ich zatrudnianiu. Skorelowane działania, podejmowane poprzez założenia programowe, w które włączone będą zarówno osoby niepełnosprawne, pracodawcy, jak i instytucje działające na rzecz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych, mogą korzystnie wpłynąć na rozwój lokalnego rynku pracy oraz poprawę sytuacji społeczno-zawodowo- ekonomicznej tych osób.

Dążąc do tego aby podjęte działania przynosiły planowane efekty, należy zaangażować w nie wiele podmiotów, zasobów materialnych oraz personalnych, gdyż tylko wtedy osoby niepełnosprawne, otrzymają potrzebne wsparcie.

SPIS TABEL

Tabela 1 Cel złożenia wniosku w latach 2015-2016 - osoby po 16 roku życia	10
Tabela 2 Cel złożenia wniosku w latach 2015-2016 - osoby przed 16 rokiem życia	11
Tabela 3 Liczba wydanych orzeczeń według stopni niepełnosprawności w latach 2015-2016 po 16 roku życia.....	11
Tabela 4 Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności według przyczyny niepełnosprawności w latach 2015-2016	11
Tabela 5 Liczba wydanych orzeczeń w latach 2015-2016 do 16 r. ż. podziałem na wiek.....	12
Tabela 6 Liczba zgłoszonych stanowisk pracy	16
Tabela 7 Liczba osób niepełnosprawnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Cieszynie.	17
Tabela 8 Liczba przyznanych dofinansowań na poszczególne zadania realizowane w ramach rehabilitacji zawodowej przez PUP w Cieszynie.....	17
Tabela 9 Liczba przyznanych dofinansowań na poszczególne zadania realizowane w ramach rehabilitacji społecznej przez PCPR w Cieszynie	18